Jag är varken sosse eller diktaturvurmare

Publicerad 18 okt. 2026 07:00

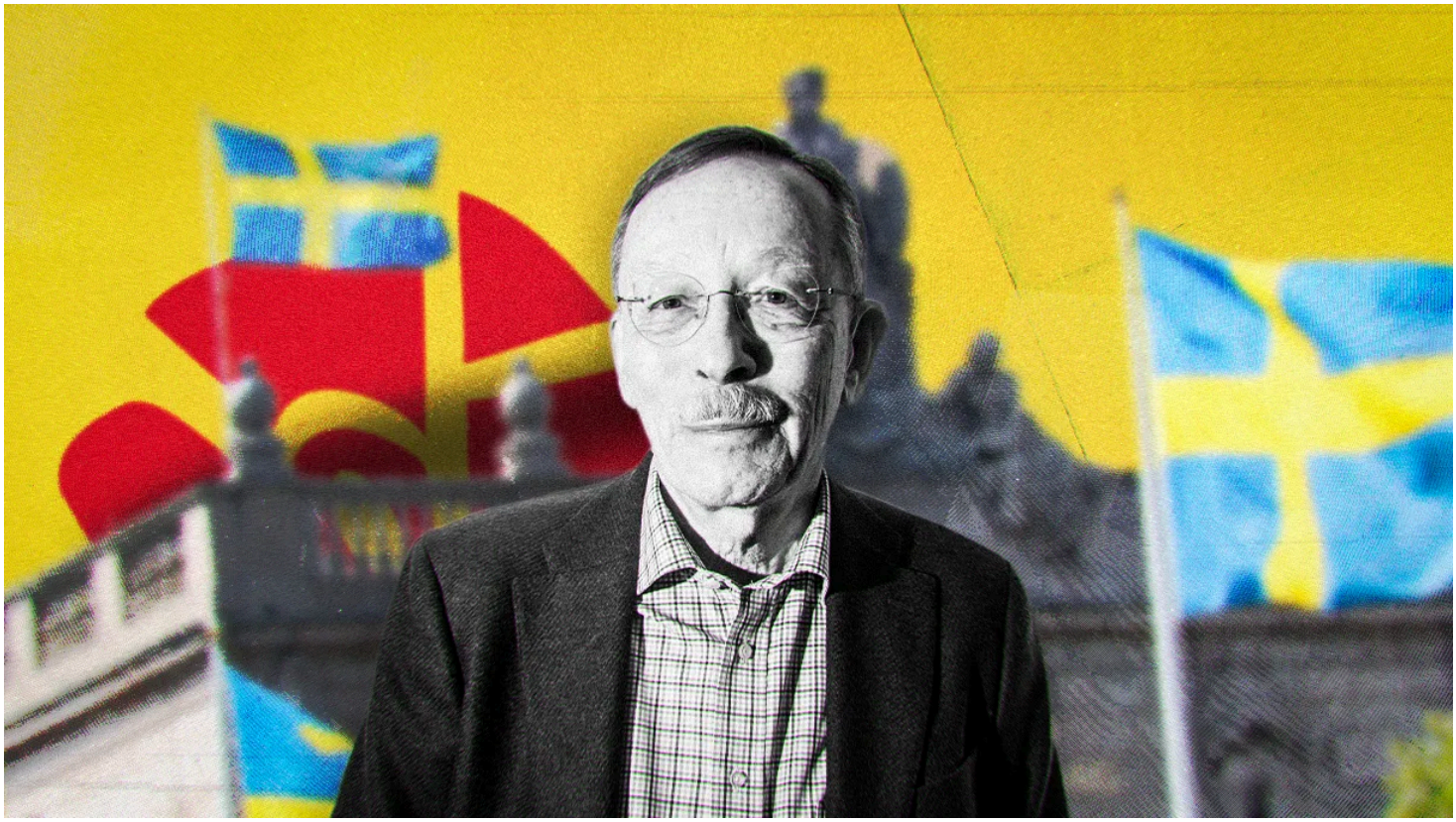

Foto: Magnus Hjalmarson Neideman/TT, Fredrik Sandberg/TT. Kollage: Felice Larsson/Kvartal

Jag kallades diktaturvurmare när jag väckte tanken på en tjänstemannaregering. Men alla verkar inte ha förstått vad jag menade, skriver nationalekonomen Lars Calmfors.

SKRIBENT

LC

Lars Calmfors
Professor emeritus i internationell ekonomi och seniorforskare vid Institutet för Näringslivsforskning

PRESENTERAS AV

Erik Högström
Fördjupningsredaktör

De röda linjer som dragits upp försvårar regeringsbildningen. Det finns en betydande sannolikhet för att riksdagen inte kommer att tolerera vare sig **Magdalena Andersson** eller **Ulf Kristersson** – eller någon annan

partiledare – som statsminister. Diskussionen har utgått från att det då måste bli ett extra val.

I en DN-kolumn framhöll jag att ett extra val inte behöver lösa upp de politiska knutarna.[1] Mandatfördelningen kanske blir densamma och de röda linjerna kanske består eller ersätts av nya. En ny valrörelse, tätt inpå den förra, kan även leda till ytterligare polarisering mellan olika partier. Det finns också en risk för ”valtrötthet” hos väljarna.

Jag pekade på att det i en situation med låsningar finns ett ytterligare alternativ som inte diskuterats: en tillfällig tjänstemannaregering för att ge politikerna mer tid att komma överens om en normal regeringsbildning. Argumentet var att även detta alternativ borde finnas med i diskussionen och att det kanske är en ”mindre dålig sista utväg” än ett extra val. Tanken var att det i ett helt låst läge om vilka partier som ska ingå i regeringen skulle kunna vara lättare för dem att tills vidare enas om icke-politiker som statsråd.

Min kolumn gav upphov till diskussion i både sociala och traditionella medier. Den är intressant inte bara vad gäller själva sakfrågan utan också som ett exempel på de trånga åsiktskorridorerna i svensk debatt där tankar ”utanför boxen” är ovälkomna. Nedan följer några reflektioner om båda aspekterna.

Ett alternativ men inte ett skarpt förslag

Ett första problem är hur svårt många har att skilja mellan skarpa förslag där någon kraftfullt argumenterar för en viss lösning och försök att föra in fler alternativ för övervägande i debatten. Det senare är enligt min mening en viktig uppgift för fristående akademiker och andra intellektuella. Min kolumn syftade till just det: därav de försiktiga formuleringarna om ”kanske en mindre dålig utväg än ett extra val” och ”ett alternativ som också förtjänar att uppmärksammas”. (Samtidigt innebär givetvis det faktum att jag över huvud taget tog upp alternativet att jag ser goda argument för det.)

I sociala medier blev det som väntat många av de vanliga idiotförklaringarna i en eller två meningar utan några försök till nyanserade resonemang om olika avvägningar. Detta är standard när

någon försöker tänka ”utanför boxen”. Sådana idiotförklaringar syftar till att höja obehagströsklarna för fritt tänkande.

Politisk etikettering

Ett stort antal sociala mediereaktioner viftar också bort min idé om en tillfällig tjänstemannaregering som ett desperat försök av ”en sosse” att trygga ett socialdemokratiskt maktinnehav. Det känns konstigt eftersom jag aldrig röstat på Socialdemokraterna och dessutom ofta skällts för nyliberal när jag kritiserat partiets politik (vilket jag nog gjort ungefär lika ofta som jag kritiserat borgerlig politik). Hur som helst är benägenheten att politiskt etikettera även partipolitiskt obundna deltagare i samhällsdebatten trist. Följden blir att många politiskt fristående personer avstår från att delta.

Vad gäller sakfrågan om vilken sida av politiken som skulle gynnas av en tjänstemannaregering i den nuvarande situationen är svaret inte uppenbart eftersom Centern ställt upp röda linjer mot såväl Vänsterpartiet som Sverigedemokraterna.

Ekonomer får inte ha synpunkter på annat än ekonomi

En vanlig reaktion är att experter ska avstå från samhällsdebatt på andra områden än sina specialområden. Så också denna gång: ett inlägg på sociala medier menar att jag borde hålla mig ”till makroekonomi och inte spekulera för mycket i konstitutionella- och demokratifrågor”, ett annat att min artikel sorterade under *”don’t quit your day job”*. Mest slående är följande inlägg: ”Han är ju ekonom och ska hålla sig till det även som gammal gubbe och inte snurra till det inom andra områden som han inte begriper.”

Sådana reaktioner strider förstås mot önskemålet om en bred samhällsdebatt med deltagande från många håll liksom mot den grundläggande (vetenskapliga) principen om att det är sakinnehållet som ska bedömas, inte vem som framför en synpunkt. Det är också en egendomlig tanke att expertkunskap på ett område automatiskt skulle leda till mindre kunskap på andra områden än hos dem som inte har sådan kunskap på något område.

Sedan hör det till saken att statsvetenskap och politisk ekonomi, som utgör en del av nationalekonomin, ligger nära varandra. Det gäller inte minst beslutsformerna för penningpolitik (som överlåtits till en tjänstemannastyrd riksbank) och finanspolitik (det kanske viktigaste området för riksdagens beslutsfattande) som många nationalekonomer, inklusive jag själv, ägnat stort intresse.

Expertstyre eller politiskt beslutsfattande – en annan fråga

Det framgick tydligt i min kolumn att en regering med icke-politiker skulle vara en nödlösning under en övergångsperiod tills politikerna kommit överens: ”Det önskvärda från demokratisk synpunkt är självfallet att politikerna kan enas om en normal regeringsbildning inom rimlig tid – oberoende av hur en regering ser ut.”

Likafullt har många reaktioner kantrat över till en generell fråga om ”odemokratiskt expertstyre” kontra ”demokratiskt politiskt beslutsfattande”. Mest förstås i sociala medier där ett inlägg konstaterar att vi nu vet att Calmfors ”inte är en demokrat”, ett annat talar om likhet mellan min mustasch och **Hitlers** samt ett tredje vill att jag som ”diktaturvurmare” ska ”utredas av SÄPO och andra myndigheter som bevakar påverkan från främmande makt med mera”. Även skribenter i traditionella media väljer ett liknande spår, fast i städade former.

Håkan Boström skriver i Göteborgs-Posten om hur ”tankegången att experter kan slå fast vilken politik som bör föras” har varit stark bland ekonomer som jag.[2] **Daniel Swedin** i Arbetet karakteriserar min inställning på följande sätt: ”Ut med debila vallöften, fåniga väljarmandat och korkade intressekonflikter! In med imponerande meritförteckningar, gedigen erfarenhet och människor som aldrig skulle få för sig att höja rösten i en partiledardebatt.”[3] **Håkan A Bengtsson** i Dagens Arena menar att min tanke om en tjänstemannaregering baserar sig på föreställningen om att det ovanför de politiska besluten ”baserade på värderingar, avvägningar och kompromisser mellan olika intressen och politiska förslag” existerar ”en opolitisk politik”.[4]

Samtliga tre debattörer verkar missa att en icke-politiker som (tillfällig) statsminister måste tolereras av riksdagen för att bli utsedd samt att en tjänstemannaregering måste få stöd där för sina propositioner och när

som helst kan fällas. En sådan regering kan alltså inte bestämma politiken i strid med en riksdagsmajoritet. Däremot har den dagordningsmakt. Det kan man kanske uppfatta som problematiskt. Men sådan dagordningsmakt kan också bryta politiska låsningar; ett exempel gäller skattepolitiken där företrädare från alla partier ”inom skål och vägg” brukar beklaga att partierna grävt ner sig i skyttegravar som förhindrar samförståndslösningar.

Skillnad på att vara opolitisk – och att vara icke-politiker

Självklart skulle inte en teknokratregering vara opolitisk. Något sådant hävdar jag inte i min kolumn och har heller aldrig gjort i andra sammanhang. Tvärtom brukar jag framhålla att inga politiska förslag kan bygga på bara kunskap utan alltid måste baseras också på värderingar. Det tycks som om de citerade skribenterna inte kan skilja mellan begreppen ”att vara opolitisk” och ”att vara icke-politiker”. Det är två olika saker.

En skillnad mellan en tjänstemannaregering och en vanlig regering är att väljarna bara kan utkräva ansvar av den förra indirekt via sina valda representanter i riksdagen, inte mer direkt i ett riksdagsval. Det är en betydelsefull invändning. Man kan också förorda ett extra val därför att svårigheterna för **Magdalena Anderssons** sida att bilda regering har gett väljarna ny information. Men sådana aspekter måste ställas mot den nackdel som en utdragen regeringsbildning, eventuellt inkluderande ett extra val och nya regeringsförhandlingar efter det, skulle innebära. Under tiden skulle Sverige styras av nuvarande regering som expeditionsministär med endast begränsade befogenheter.

En del argument mot idén om en tillfällig tjänstemannaregering grundas uppenbarligen på något annat än vad jag diskuterat och på en bild av bakomliggande tankar som inte stämmer. Att på liknande sätt förskjuta bilden av olika förslag som man ogillar är vanligt i samhällsdebatten. Ibland beror det på en medveten strävan att stärka den egna argumentationen genom att skapa en nidbild av det man vill kritisera. Men det kan också vara en ryggmärgsreaktion där debattörerna har så förutfattade uppfattningar om andra idéer än de invanda att man inte förmår tänka klart. I varje fall bidrar inte en oriktig bild av det man kritiserar till en bra diskussion.

Sammanfattande slutsatser

Det finns alla skäl att kritiskt granska min tanke om en tillfällig tjänstemannaregering som ett alternativ till ett extra val ifall de politiska låsningarna består. Men det är också intressant att se diskussionen om detta alternativ som en illustration av de trånga åsiktskorridorerna i svensk samhällsdebatt.

Jag har pekat på fyra problem: (i) oförmågan att skilja mellan alternativ som också bör finnas med i en diskussion och skarpa förslag om att en viss lösning är överlägsen alla andra; (ii) tendensen att på lösa grunder politiskt etikettera alla samhällsdebattörer och utgå från att de är ute efter att gynna någon politisk sida; (iii) benägenheten att i stället för att diskutera sakargumenten ifrågasätta särskilt experter inom ett visst område när de deltar i samhällsdebatten på andra fält; och kanske allra viktigast (iv) oförmågan att fokusera debatten på just de idéer som förts fram, inte på tacksamma ”halmgubbar”, och lusten att spekulera i andra motiv än dem som redovisats.

Det är troligt att de här problemen får många, särskilt yngre forskare, att avstå från ett bredare deltagande i samhällsdebatten.

SKRIBENT

LC **Lars Calmfors**

PRESENTERAS AV

Erik Högström

FOTNOTER

1. https://www.dn.se/ledare/lars-calmfors-det-finns-ett-svar-pa-regeringsfragan-som-ingen-talar-om/
2. https://www.gp.se/asikt-och-debatt/ledare/en-hr-dag-pa-lidingo-forandrar-inte-politikens-vasen.4d792632-e418-5604-99ef-424719e6c734
3. https://arbetet.se/2026/10/07/varken-lars-calmfors-eller-centerpartiet-kan-powerpointa-bort-de-politiska-konflikterna/

4. https://www.dagensarena.se/opinion/calmfors-ambetsmannaregering-ska-driva-hans-ekonomiska-politik/